

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' וש"ס, ירושלים**פרשת נצבים - אבות פרק ו משנה ט****אמר רבי יוסי בן קיסמא... וכן כתוב בספר תילים על ידי דוד מלך ישראל**

אבות (פ"ו מ"ט) אמר רבי יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו בני אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה, לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד שנאמר "בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך" (משלי ו כב), בהתהלך תנחה אותך בעולם הזה, בשכבך תשמור עליך בקבר, והקיצות היא תשיחך לעולם הבא. וכן כתוב בספר תילים על ידי דוד מלך ישראל "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" (שם ק"ט עב), ואומר "לי הכסף ולי הזהב אמר ה' צבאות" (חגי ב ח), ע"כ.

א-

במדרש תלפיות (אות ב ענף בלעם) כתיבת יד "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב" וכו' (בלק כב יח) פי' רש"י למדנו שנפשו רחבה וכו', התוספות הקשו וכי נפשו של ר' יוסי בן קיסמא היה רחבה דקאמר אם אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם איני דר אלא במקום תורה, ותיצו דלא דמי כי בלעם אמר דבר שיכול להיות, שאמר "מלא ביתו כסף וזהב", אבל ר' יוסי בן קיסמא אמר כל כסף וזהב שבעולם וזה דבר שאי אפשר כי מי יוכל למצוא כל זה, אלא כדי לפרוש ממנו אמר לו כך.

אמ"ה אין קושיא מר' יוסי בן קסמא, דהתם כוונתו לומר אם אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם וכי יש יכולת ביד אדם אפי' מלך לתת כל כסף וזהב שבעולם, והלא אינו שולט בכל שאמר אם אתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם, אלא כוונתו לומר כשם שאין יכולת בידך לתת לי כל כסף וזהב שבעולם לפי שהיה דבר דלא אפשר, כך אי אפשר לי לדור כי אם במקום תורה, ושיעור הלשון כך הוא: אם אתה נותן לי וכו' וכי יש תחת האפשר שאתה נותן לי כל כסף וזהב שבעולם ודאי דלא, כך אי אפשר לדור אני במקום שאין תורה כי אם במקום תורה. **ועוד י"ל ששאני גבי ר' יוסי** שמדבר בענין התורה דכתיב בה "כי טוב סחרה משחר כסף" (משלי ג יד), וכתיב "לא יערכנה זהב וזכוכית" (איוב כח יז), וכתיב "הנחמדים מזהב ומפז" (תהלים יט יא), ומשמע מכל כסף שבעולם ומזהב שבעולם, דהתם כסף וזהב קאמר וכל דבר סתם אין לו שיעור עד השמים ולא יוכל להיות, לכן קאמר כל כסף וזהב שבעולם להגדיל מעלת התורה, וכמו שהביא לראיה "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" כי אינו אומר אלף או רבוא שהוא דבר קצוב, רק אמר אלף שכולל כל העולם כולו אלף ואלפי אלפים עד אין חקר ועד אין מספר עד מלא כל העולם כלו ודו"ק, עכ"ל.¹

ב-

ובמדרש שמואל (שם) ואמר ואני אתן לך כמה כסף וכמה זהב רצה להודיעו בזה כי לא יחשוב שהפירוש שיתנו לו כל אנשי העיר ורבי יוסי בעצמו יגבה אותו מכל אחד מה שמגיע לו ולזה אולי יהיה למשא עליו: **על כן אמר** אין לגבות משום אדם כלל כי אני הוא המתחייב ליתן לך כל מה שתמצא כמה כסף וכמה זהב והכל עלי דידי הדר וז"ש ואני אתן לך וכו' ולא אמר וניתן לך, וכוונתו במה שאמר כמה כסף וכמה זהב שגם זאת היא סבה לקיים מצוות רבות כי האדם שיש לו כסף וזהב לרוב יוכל לקנות עולמו בהם כמונבז המלך (עי' ב"ב יא א) לזון לפרנס לעניים ולפדיון שבויים וכיוצא על כן נדר לו כסף וזהב לבלי חוק כלומר ובה תוכל לזכות לעצמך להיות עושה משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצת.

אמרתי לו אם אתה נותן לי כל כסף וכל זהב שבעולם, כלומר המשיל לו משל הזה, כי אפי' אם יתן לו כל כסף וכל זהב שבעולם כי אז יהיו כל העולם עניים אם יהיה כל הכסף שבעולם שלו ואז יהיה הוא זן ומפרנס לכל העולם מממונו שהכל שלו ואין לך צדקה גדולה מזו, ואפי' הכי אין אני דר אלא במקום תורה, ונתן טעם לזה לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו וכו' כלומר כי אפי' בשעת יציאת נשמתו מגופו כי אז הגוף שלם בכל אבריו ואפי' לעשות לו לוויה הקלה ללוותו עד הקבר אין מלוין לו לא כסף ולא זהב אלא תורה ומעשים טובים.

במדרש שמואל (שם) **אי נמי** רצה במ"ש וכן כתוב בס' תהלים ע"י דוד

מלך ישראל כי הכל מיותר והיה די שיאמר וכתיב "טוב ל"י וגוי, אמנם רצה שכל מ"ש דוד המע"ה לא כנגד עצמו בלבד אמר רק הוא נקרא ספר תהלים כי כל אדם חייב להלל ולשבח לשי"ת בהם כי כנגד כל ישראל אמרם, וזה שאמר ע"י דוד מלך ישראל ע"ה כלו' כי הרי דוד המלך ע"ה בענין המזמורים כלם הוא שנאמר כנגד כל ישראל על ידו והוא כמו שליח מאתו יתב' כנגד כל ישראל. ולכן א"ר יוסי בן קיסמא א"כ על כרחי פסוק "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" גם אני מתחייב לאומרו ולקיימו ולהלל בו את תורת ה', ואם עתה אדחה התורה מפני הזהב איך אשא פני לקרות בפסוק הזה ואני עשיתי בהפך ובחרתי באלפי כסף יותר מן התורה:

עוד אמר "ואומר לי הכסף ולי הזהב", כלומר ועוד טענה שנית שלא להתפתות אחר הממון, כי אילו הממון שהיה נודר לי אותו אדם שאמר ואני אתן לך כמה כסף וכמה זהב, אילו היה נודר משלו היה טוב אבל הוא נודר מה שאינו שלו כי כל ממון שבעולם הוא ביד בעליו הוא בדרך פקדון מאתו יתברך והוא יתברך בעל הפקדון שכן כתוב "לי הכסף ולי הזהב" וגוי, וכיון שכן הוא כל מה שאתה תתן לי אם ירצה השי"ת ליקח אותו מידי יקחנו כי הכל שלו ואם עתה לא אתפתה אחר ממוןך והוא יתברך ירצה ליתן לי מידו הפתוחה הרחבה והמלאה הוא יתן לי על כן בו בטח לבי ונעזרתי ואיני דר אלא במקום תורה, עכ"ל.

¹ ע"י בספר שרשי דעה (הלכות דעות פ"א א"א), שו"ת ציץ אליעזר (חלק כא סימן נה), מש"כ בזה.